

Незнаний корифей

Отож 9 червня виповнюється 140 років від дня народження відомого харківського, однак малознаного для широкого українського загалу актора, театрального режисера, педагога – Івана Петлішенка (сценічний псевдонім – Мар'яненко). Це не звичайний актор, а людина, що належала до славетного роду Кропивницьких, у XX ст. організовувала власне театральне товариство, де гуртувались тодішні видатні діячі сцени, а також була учасником експериментального театру «Бере-зіль». Незважаючи на таку активну діяльність, Іванові Мар'яненку вдалося вижити у нелегкі часи репресій.

Народився майбутній актор на хуторі Сочеванів біля села Мар'янівки (звідси і псевдонім) Кіровоградської області у бідній селянській родині. Його рідний дядько, український актор і драматург Марко Кропивницький, допоміг Івану та його молодшому братові закінчити куп'янське повітове училище, а 1895 р. він узяв хлопців до своєї театральної трупи. Саме тут Іван бере псевдонім Мар'яненко.

Перший успіх до юного актора приходить після ролі Власа у п'єсі Кропивницького «Олеся». Він 1899 р. переходить до трупи Ансіма Суслова, де стверджується в амплу ліричного героя. У складі нової трупи гастролює по театрах Росії та України. А 1907 р. вступає до першого постійного українського театру Миколи Садовського, який відкрито в Києві і він проіснував до 1914 р. Через рік Мар'яненку вдається створити Товариство українських акторів, до складу якого увійшли Панас Саксаганський і Марія Заньковецька. Тут молодий актор пробує себе вперше в ролі режисера.

З початком Української революції театральне життя набуває нео-

Фото з Вікіпедії

захист Курбаса, але безуспішно. І досі залишається незрозумілим, як самому Івану вдалося уникнути арешту, на відміну від його молодшого брата Марка (теж актора).

Подальша його сценічна праця буде пов'язана з Харківським українським драматичним театром ім. Тараса Шев-

Історичний календар червень

1 червня 1996 р. з України до Росії були перевезені останні ядерні ракети, унаслідок чого країна остаточно отримала статус без'ядерної держави. Після розпаду СРСР 1991 р. Україна за обсягами свого ракетно-ядерного потенціалу стала третьою у світі. Загалом від радянського минулого країна успадкувала 130 стратегічних ракет СС-19 і 46 стратегічних ракет СС-24. У січні 1994 р. Україна, Росія і США підписали три-сторонню угоду про без'ядерний статус України, згідно з якою США та РФ гарантують безпеку України. У грудні 1994 р. держава надала Україні гарантії її територіальної цілісності в обмін на відмову від ядерного потенціалу. Того ж року розпочалось і вивезення ракет з України до Росії. У червні 1996 р. остання ядерна зброя покинула вітчизняні території.

2 червня 1978 р. у Нью-Йорку помер Архип Кмета, полковник армії УНР. Народився він 2 березня 1891 р. в містечку Ічня на Чернігівщині. Закінчив Олександрівське військове училище в Москві. Брав участь у Першій світовій війні у складі російської армії. Відзначився під час боїв з більшовиками поблизу Житомира. Разом з іншими воїнами УНР інтернований до Польщі. Від 1935 р. був на контрактній службі в польській армії. Після II Світової війни виїхав до США. Був активним учасником гетьманського руху, а в 1966–1968 рр. – головою президії ради гетьманців.

Дорошенка. Свій козацький шлях Петро Дорошенко розпочав у війську Богдана Хмельницького. У 1658–1659 рр. він брав участь у Російсько-українській війні, підтримуючи деякий час гетьмана І. Виговського. У жовтні 1665 р. П. Дорошенка обрали тимчасовим гетьманом Правобережної України. На цій посаді він замінив Павла Тетерю, який у своїй політиці орієнтувався на Польщу, через що втратив підтримку значної частини козаків. На початку січня 1666 р. у Чигирині козацька рада підтвердила вибір старшини, і Дорошенко офіційно отримав булаву. Змінивши свої позиції на Правобережній Україні, Дорошенко на початку літа на чолі козацького війська перейшов на лівий берег Дніпра, де під час антимосковського повстання у військовому таборі під Опішню козаки вбили гетьмана Івана Брюховецького. Новим гетьманом і Правобережжя, і Лівобережжя 8 червня 1668 р. обрано Петра Дорошенка. Проте головувати одразу на обох берегах Дніпра було досить важко, чим і скористалися вороги гетьмана. Тоді Дорошенко був змушений заключити союз із Османською імперією, виступивши на її боці в Польсько-турецькій війні, боротися з військом ставленника Москви на гетьманську булаву П. Суховіємком. З допомогою Московської держави 17 березня 1674 р. новим гетьманом всієї України обрано Івана Самойловича. Восени 1675 р. на козацькій раді в Чигирині П. Дорошенко склав гетьманські клейноди.

13 червня 1988 р. уперше в Україні, яка на той час ще перебувала у складі Радянського Союзу, відбулися багатотисячні акції протесту, викликані зaborоною влади провести установчі збори Товариства української мови імені Т. Шевченка (ТУМ). Наприкінці 1987 р.

в ролі режисера.

З початком Української революції театральне життя набуває неочікуваного розвитку. Разом з тим, нових обертів набирає кар'єра Івана Мар'яненка. Він дає початок новому українському театрові, на цей раз — державному. Так, 1917 р. обіймає посаду директора режисера Національного драматичного театру. У 1919—1923 рр. — комісар (директор) Першого театру УРСР імені Тараса Шевченка в Києві. На ці роки припадає його знайомство з Лесею Курбасом.

Мар'яненко 1923 р. вступив до творчого об'єднання «Березіль» Курбаса. Через три роки разом з театром переїхав до Харкова. У багатьох тоді викликав подив вступ відомого актора до експериментального театру. Але сам артист так пояснював свій вчинок: «Згадуючи той час, вважаю, що прийняв цілком правильне рішення. І тому я дожив до кінця свого сценічного життя саме в колі лективі цього театру». Разом із трупою театру 1926 р. переїжджає до Харкова. Незважаючи на репресії проти діячів культури та мистецтва (театр «Березіль» закрито, а його керівника Леся Курбаса 1937 р. розстріляно), Мар'яненко не постраждав. Він навіть виступив на

руху, а в 1966—1968 рр. — головою президентської ради гетьманців.

3 червня 1638 р. під Жовнами між повсталими нерестровими козаками та військом Речі Посполитої розпочався вирішальний бій у ході повстання Якова Острянина. Незважаючи на героїчну оборону козаків, їм, врешті, довелося відступити, а згодом підписати угоду і здатися. Навесні 1638 р. серед нерестрових козаків на чолі з Яковом Острянином і Карлом Скиданом спалахнуло повстання, яке підтовхнуло до масового селянського руху на Київщині і Полтавщині. На жаль, після невдалих для повстанських загонів боїв під Лубнами і на річці Сліпоріді основні загони повстанців разом зі своїми сім'ями відступили до Жовнина (сьогодні с. Жовнине Черкаської області), де розбили табір. Через те, що позиції повстанців були невдалими, коронне військо С. Потоцького і загони князя Я. Вишневецького 3 червня 1638 р. атакували повстанців і вторглися у табір. Сам Я. Острянин відступив з частиною війська до Слобідської України, а тих, хто залишився, очолив Дмитро Гуня. Козаки 12 червня вирішили відступити і зайняли нові укріплення на Дніпрі поблизу гирла р. Старець. Протягом 7 тижнів повстанцям вдавалось утримувати табір, а всі атаки поляків закінчувалися невдачею. Реєстрова старшина 28 липня уклала з польським командуванням угоду, в якій повстанцям гарантовано амністію. Гетьман Д. Гуня з частиною козаків передчасно вирвався з облоги та відступив на Дон.

8 червня 1668 р. під час антимосковського повстання на Лівобережжі був убитий чинний гетьман Іван Брюховецький, тому на військовій раді вирішено новим гетьманом обрати Петра

оророною влади провести установчі збори Товариства української мови імені Т. Шевченка (ТУМ). Наприкінці 1987 р. в Україні почалися перші виступи інтелігенції, незадоволеної повільними темпами «перебудови». Того ж року група письменників, серед яких був Олесь Гончар, Дмитро Павличко, Іван Драч і Сергій Плачинда, виступила з різкою критикою мовної ситуації в республіці, вимагаючи урядових заходів для розширення сфери вжитку української мови. Це призвело до конфлікту між письменниками і консерваторами з огляду на першого секретаря ЦК Компартії України Володимира Шербицького. Проте дуже бурхливо події почали розвиватися в Західній Україні, особливо у Львові. У червні тут пройшли перші несанкціоновані мітинги, в яких взяли участь десятки тисяч людей. Приводом для цих акцій протесту стала заборона місцевої влади провести у місті установчі збори новоствореного Товариства української мови імені Т. Шевченка на чолі з Романом Іваничуком. Це було перше потужне регіональне Товариство рідної мови.

23 червня 2001 р. розпочався візит папи римського Івана-Павла II в Україну, який тривав до 27 червня. Протягом цього візиту понтифік відвідав Київ і Львів, провівши в церквах міст літургії та зустрівся з багаточисленними прочанами Греко- та Римокатолицької церков. Папа римський приїхав в Україну на запрошення президента України, єпископів Української греко-католицької та Римокатолицької церков. Головними місцями перебування святійшого отця стали столиця країни Київ та Львів — осідок (на той час) глави УГКЦ й архієпископа РКЦ. ■

Сторінку підготувала
Олена ГУМЕНЮК

ЩОДЕННІ УКРАЇНСЬКІ ПЕРЕДАЧІ В ЕФІРІ ПОЛЬСЬКОГО АТ РАДІО ОЛЬШТИН:

Від понеділка до п'ятниці:

10⁵⁰ - 11⁰⁰ Новини з Польщі, регіону і діаспори. Вісті з України. Ваш інформатор: Що? Де? Коли?

18¹⁰ - 18³⁰ Публіцистично-культурна програма «Українці у світі». Світ про Україну».

Субота:

10⁵⁰ - 11⁰⁰ Новини з Польщі, регіону і діаспори. Вісті з України. Ваш інформатор: Що? Де? Коли?

Неділя:

20³⁰ - 21⁰⁰ Публіцистично-інформаційна передача «Від неділі до неділі» — інформації, публіцистика, розмови, релігії. Ваш інформатор: Що? Де? Коли? «Гаразд» — музична програма.

Стаття має оглядовий характер.